

Scenariusz zajęć

Przedmiot: Fizyka

Klasa: 3 G

Temat: Ferromagnetyk w piekarniku

Czas: jednostka lekcyjna

Główne idee (main understandings):

- Ferromagnetyk zawiera chaotycznie rozmieszczone domeny magnetyczne.
- Magnes zawiera uporządkowane domeny magnetyczne.
- Domena magnetyczna to obszar substancji w którym możemy wyróżnić, podobnie jak w magnecie biegun północny i południowy.
- Magnes zawsze przyciąga ferromagnetyk, obojętnie którym biegunem, ponieważ domeny mają zdolność obracania się.
- Po przecięciu magnesu każdy z kawałków jest zwykłym magnesem.
- Po przekroczeniu pewnej temperatury krytycznej ferromagnetyk staje się paramagnetykiem.

Cele operacyjne:

Uczniowie wykorzystują informacje zdobyte podczas zajęć o biegunowości magnesów.

Uczeń:

- wyjaśnia dlaczego magnes zawsze przyciąga przedmiot ferromagnetyczny,
- wyjaśnia dlaczego magnes może zarówno przyciągać, jak i odpychać inny magnes
- wie że magnes przyciąga materiały ferromagnetyczne swoją dowolną stroną – niezależnie czy to jest biegun dodatni czy ujemny,
- wie, że w ferromagnetyku znajdują się obszary (domeny – chaotycznie rozmieszczone) uporządkowania magnetycznego,
- wie, że domeny magnetyczne mogą się orientować - zmieniać kierunek,
- wie, że w magnecie domeny są uporządkowane, wszystkie mają taki sam kierunek.
- wie, że po przecięciu pozostałe części magnesu wciąż pozostają magnesami.
- wie, że po podgrzaniu ferromagnetyka powyżej pewnej temperatury krytycznej domeny ustawiają się chaotycznie i staje się on paramagnetykiem.

Słownictwo:

czynne:

- ferromagnetyk - [ferromagnetic](#)
- domena magnetyczna – [magnetic domain](#)
- paramagnetyk - [paramagnetic](#)

biernie:

- orientacja domen – [domain orientation](#)

Słowniczek:

- magnes – ciało wykonane z materiału ferromagnetycznego wytwarzające pole magnetyczne /

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- paramagnetyk – ciało które nie wykazuje cech magnetycznych, bardzo słabo przyciągane przez magnes
- ferromagnetyk – ciało które wykazuje cechy magnetyczne, silnie przyciągane przez magnes.
- domena magnetyczna – spontanicznie namagnesowany obszar w ferromagnetykach.

Lista materiałów potrzebnych do przeprowadzenia zajęć: brak

Przebieg zajęć

CASUM (*Conversation About Science Using Media*) – klasowa dyskusja o zjawiskach naukowych z wykorzystaniem mediów

CASUM 1

Widać dwa magnesy sztabkowe w pozycji pionowej z zaznaczonymi biegunami. Pod nimi znajdują się również w pozycji pionowej 2 obiekty prostokątne, mające taki sam kształt i rozmiar jak magnesy. Magnes po prawej stronie zbliża się do poniżej znajdującego się przedmiotu i przyciąga go. Tak samo w przypadku lewego magnesu.

UWAGA: Ruch na animacji następuje dopiero po kliknięciu.

QTA – propozycje modelowania dialogu

Dyskusja dąży do uzyskania odpowiedzi na pytania czym mogą być te przedmioty na dole: czy to są ferromagnetyki, a może magnesy, bo mają podobny kształt? Uczniowie mają przewidywać co się stanie gdy odwróci się magnesy i podjedzie z odwróconymi biegunami na dół.

Nauczyciel: Co tu się stało? Co zaobserwowaliście?

A. Uczeń nie rozumie: Nic takiego. LUB Nic z tego nie rozumiem. LUB Nie wiem.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Opowiedz, co się działo na tej animacji? Może zaobserwowałeś coś ciekawego?
- Zobaczyłeś magnesy. Opowiedz mi o nich coś więcej.
- Nauczyciel próbuje uzyskać od ucznia jakąkolwiek odpowiedź ponad wyrażenie zniechęcenia

B. Uczeń częściowo rozumie: Magnesy na górze przyciągnęły magnesy na dole.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Mówisz, że magnesy przyciągnęły te przedmioty na dole. Sądzisz, że te na dole też są magnesami. Skąd to przypuszczenie? Wyjaśnij nam jak to rozumiesz.
- Aha, czy możesz coś opowiedzieć o tych magnesach na górze?
- To ciekawe. Czy masz jakiś pomysł dlaczego gwóźdź nie przyciąga spinacza?

C. Uczeń rozumie: Magnesy przyciągnęły te przedmioty na dole, ale nie wiadomo, czy to też magnesy, czy może jakieś metalowe przedmioty.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Świetna obserwacja. Powiedz coś więcej o tych przedmiotach na dole. Jak myślisz, co to mogą być za przedmioty?
- Aha, mówisz, że te przedmioty na dole są ferromagnetykami (nauczyciel zapisuje pojęcie na tablicy), czyli ciałami zawierającymi żelazo. O co chodzi z tymi ferromagnetykami?
- Tomek powiedział, że te przedmioty na dole są też magnesami. Zastanawiam się, co się stanie jeśli dołożę do nich południowy biegun magnesu, który znajduje się na górze? Jakie macie pomysły w tym względzie?
- Kasia właśnie powiedziała, że przypuszcza, iż te przedmioty na dole to ferromagnetyki. Co powinno się dzieć przyłożymy do niego biegun południowy magnesu. Jak myślicie? Jak to możecie wyjaśnić?

Nauczyciel inicjująco do kolejnej animacji: Spójrzmy teraz w takim razie co się stanie jeśli odwrócimy magnesy.

CASUM 2

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Magnesy odwracają się. Magnes po prawej stronie podjeżdża do przedmiotu z prawej strony i go odpycha, natomiast magnes po lewej stronie podjeżdżając do przedmiotu przyciąga go.

QTA – propozycje modelowania dialogu

Dyskusja dąży do sprecyzowania, że magnesem jest tylko jeden z przedmiotów, a ferromagnetykiem drugi. Następnie nauczyciel pyta uczniów, czy są w stanie wyjaśnić dlaczego tak się dzieje.

Nauczyciel: Powiedzcie mi co się teraz stało? Czy coś was zaskoczyło? Czy potwierdziły się wasze przypuszczenia?

A. Uczeń nie rozumie: Nic z tego nie rozumiem. LUB Nie wiem.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Opowiedz po kolei, co się działo na tej animacji?
- Zobaczyłeś, że magnesy przyciągnęły jeden przedmiot, a drugiego nie. O co tu może chodzić?

B. Uczeń częściowo rozumie: Magnes przyciągnął jeden przedmiot, a drugiego nie.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Trafne spostrzeżenie. O co w tym chodzi? Dlaczego tak się stało?
- To ciekawe. Opowiedz dokładniej, co się działo kiedy magnes podjeżdżał do pierwszego przedmiotu.

C. Uczeń rozumie: Jeden z tych przedmiotów jest magnesem, a drugi ferromagnetykiem.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Podoba mi się Twoja myśl! Twierdzisz, że te przedmioty są zupełnie inne. O co tu może chodzić?
- Mówisz że pierwszy przedmiot jest magnesem. Opowiedz nam dokładniej jak do tego doszedłeś.

Uczeń:

- Pierwszy przedmiot musi być magnesem, bo jest odpychany przez górny magnes. Poprzednio się przyciągnął, bo były różne bieguny, a teraz odpycha, bo bieguny są takie same (*nauczyciel może zaproponować uczniowi, aby narysował oznaczenie biegunów dolnego magnesu*)
- Ten drugi przedmiot nie jest magnesem tylko ferromagnetykiem, bo za pierwszym i za drugim razem został przyciągnięty.

Nauczyciel: To interesujące. Chcesz powiedzieć, że magnes każdym biegunem przyciąga przedmiot ferromagnetyczny. Dobrze to zrozumiała(e)m?

Uczeń:

- Tak, magnes zawsze przyciągnie przedmiot zawierający żelazo, ale nie zawsze inny magnes.

Nauczyciel: Zastanawia mnie, dlaczego tak się dzieje. Spójrzmy, może kolejna animacja pozwoli nam zrozumieć dlaczego ferromagnetyk jest zawsze przyciągany przez magnes, a inny magnes tylko wtedy, gdy są przeciwne bieguny.

CASUM 3

Widać magnesy, a w nich uporządkowane domeny. Na dolnym przedmiocie po prawej pojawiają się też uporządkowane domeny, a przedmiot po lewej ma chaotyczne rozmieszczenie domen. Podczas podjeżdżania magnesu do ferromagnetyka domeny w ferromagnetyku orientują się (obracają). Domeny w przedmiocie po prawej nie reagują.

QTA – propozycje modelowania dialogu

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Dyskusja dąży do sprecyzowania, że domeny magnetyczne występują zarówno w magnesie, jak i w ferromagnetyku. Jednak obszary namagnesowania w ferromagnetyku dostosowują się do pola zewnętrznego natomiast w magnesie nie zmieniają kierunku.

Nauczyciel: Co zaobserwowaliście? Czy coś was zaskoczyło?

A. Uczeń nie rozumie: Nic z tego nie rozumiem. LUB Nie wiem.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Widzisz magnesy i dwa inne przedmioty. Opowiedz o nich coś więcej.

B. Uczeń częściowo rozumie: Widać w każdym przedmiocie wiele dwukolorowych kulek

Możliwe pytania nauczyciela:

- Trafne spostrzeżenie. O co w tym chodzi?
- To ciekawe. Opowiedz mi coś więcej o tych kulkach.

C. Uczeń rozumie: Kulki w magnesach są równo poukładane i zwrócone w tę samą stronę, a w ferromagnetyku jest bałagan.

Możliwe pytania nauczyciela:

- To ciekawe co mówisz. Zauważyłeś, że w magnesach te kulki są uporządkowane. Na czym polega to uporządkowanie?
- Podoba mi się Twoja myśl! Opowiedz nam więcej o tych kulkach w ferromagnetyku.
- Przyjrzyjmy się takiej jednej kulce. Opowiedz o niej coś więcej.

Uczeń:

- Te kulki mają też bieguny: północny i południowy.
- W magnesach wszystkie kulki zwrócone są częścią północną w stronę bieguna północnego.
- W ferromagnetyku te kulki są takie same, ale różnie pookręcane. Jest taki bałagan.

Nauczyciel:

- Te kulki to domeny magnetyczne (*nauczyciel zapisuje wyrażenie „domeny magnetyczne” na tablicy*) – takie obszary namagnesowania. Zauważyliście, że w magnesach są uporządkowane, a w ferromagnetyku poukładane chaotycznie, przypadkowo.
- Zastanawiam się jak to co już wiemy można powiązać z tym, że magnesy czasem się przyciągają, a czasem odpychają, a ferromagnetyki zawsze przyciągają do magnesu. Czy może to mieć związek z tymi chaotycznie zorientowanymi domenami. Jak myślicie o co tu może chodzić?

Uczeń:

- Może te kulki – domeny będą się obracały.

Nauczyciel klika, aby kontynuować i uczniowie obserwują jak domeny w ferromagnetyku ustawiają się biegunem przeciwnym do magnesu i przyciągają się.

Uczniowie zauważają, że domeny magnetyczne w ferromagnetyku ustawiają się tak, aby magnes mógł je przyciągnąć.

Nauczyciel inicjująco do kolejnej animacji: Zobaczmy co się stanie gdy odwrócimy magnesy. Czy domeny znowu inaczej się ustawią?

CASUM 4

Widać jak magnesy górne odwracają się o 180 stopni zmieniając położenie biegunów. Prawy magnes podjeżdża do przedmiotu z prawej strony i go przyciąga. Magnes lewy podjeżdżając do lewego przedmiotu też go przyciąga i podjeżdża do góry. Widać zachowanie domen magnetycznych. Teraz magnesy się przyciągają.

QTA – propozycje modelowania dialogu

Dyskusja dąży do pokazania, że wyobrażając sobie to, czego nie widać, jesteśmy w stanie wyjaśnić dlaczego magnesy się przyciągają i odpychają, a magnes przyciąga ferromagnetyk zawsze dwiema stronami.

Nauczyciel: Co się stało? Opowiedzcie mi o tym co zobaczyliście.

A. Uczeń nie rozumie: Nie wiem.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Spróbuj opisać co widziałeś!
- Opowiedz po kolei, co się działo na tej animacji.

B. Uczeń częściowo rozumie: Te kulki w magnesach się nie ruszały.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Aha, czy możesz nam coś więcej o tym powiedzieć?
- Świetnie! Mówisz, że domeny w magnesach nie zmieniły swojego położenia. Jak myślisz o co tu chodzi?

C. Uczeń rozumie: Ponieważ domeny w magnesach są stale w tym samym miejscu można przewidzieć, czy magnesy się przyciągną, czy odepchną jeśli będziemy znali bieguny. LUB Domeny w ferromagnetyku uporządkowały się tak, aby przyciągnąć się do magnesu.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Ewo, a jak ty rozumiesz to co powiedziała Magda?
- Aha, mówisz, że domeny w ferromagnetyku zawsze będą się tak porządkować, aby być przez magnes przyciągane. To trafna myśl.
- Teraz już rozumiem dlaczego rozsypane na dywanie szpilki zawsze zostaną przyciągnięte przez magnes, nieważne jak go trzymam.

CASUM 5

Widzimy dwa magnesy sztabkowe (pomalowane do połowy kolorami oznaczającymi bieguny) skierowane biegunami przeciwnymi do siebie.

Po kliknięciu magnes po lewej stronie jest przecinany na pół i teraz tylko część z biegunem północnym podjeżdża do magnesu po prawej. Magnesy przyciągają się.

Po kliknięciu połówka magnesu odwraca się o 180° i podjeżdża do magnesu po prawej. Teraz się odpychają.

Po kliknięciu druga połowa magnesu po prawej (ta z oznaczonym biegunem południowym) podjeżdża do magnesu po lewej stronie (podjeżdża nieoznaczoną końcówką). Magnesy przyciągają się.

Po kliknięciu połówka magnesu odwraca się o 180° i podjeżdża do magnesu po prawej. Teraz się odpychają.

Widać ustawienie domen magnetycznych.

QTA – propozycje modelowania dialogu

Dyskusja dąży do pokazania, że nawet przecinając magnes, pozostaje on magnesem, czyli ma dwa bieguny.

Nauczyciel: Co się stało? Opowiedzcie mi o tym co zobaczyliście.

A. Uczeń nie rozumie: Nie wiem.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Spróbuj opisać co widziałeś!

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

- Opowiedz po kolei, co się działo na tej animacji.

B. Uczeń częściowo rozumie: Przekrojono magnes i był magnes południowy i północny.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Aha, czy możesz nam coś więcej o tych połówkach opowiedzieć?
- Mówisz, że przekrojono magnes. Opowiedz jak zachowywały się połówki magnesu podjeżdżając do magnesu po prawej stronie.

C. Uczeń rozumie: Magnes po przepołowieniu ciągle zachowuje się jak magnes i ma dwa bieguny.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Opowiedz jak do tego doszłaś, że przepołowiony magnes ma wciąż dwa bieguny.
- Ewo, a jak ty rozumiesz to co powiedziała Magda?
- Aha, mówisz, że przełamany magnes ciągle zachowuje swoje właściwości. To trafna myśl.
- Przełamany magnes ma dwa bieguny. Jak to jest możliwe? O co tu może chodzić? Czy to ma jakiś związek z domenami?

Uczeń: Ponieważ domeny w magnesach są stale w tym samym miejscu, to kiedy magnes przetniemy, wciąż będzie miał domeny północ-południe.

CASUM 6

Na nitce wisi spinacz biurowy. Magnes sztabkowy podjeżdża do spinacza i go przyciąga. Pod spinacz podjeżdża zapalona świeczka z płomieniem. Spinacz oddala się od magnesu.

Po kliknięciu animacja jest ponawiana, lecz teraz widać domeny magnetyczne. Kiedy do spinacza podjeżdża świeczka, domeny zaczynają drgać, coraz mocniej a po chwili zaczynają się orientować chaotycznie i spinacz oddala się od magnesu.

QTA – propozycje modelowania dialogu

Dyskusja dąży do pokazania, że pod wpływem ogrzewania ferromagnetyk traci swoje właściwości.

Nauczyciel: Co się stało? Opowiedzcie mi o tym co zobaczyliście.

A. Uczeń nie rozumie: Nie wiem. Po co to podpalano?

Możliwe pytania nauczyciela:

- Zauważyłeś, że coś podgrzewano. Spróbuj opisać co widziałeś!
- Opowiedz po kolei, co się działo na tej animacji.

B. Uczeń częściowo rozumie: Spinacz był podgrzewany świeczką.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Aha, opowiedz coś więcej o tym spinaczu.
- Mówisz, że podgrzano spinacz. Opowiedz jak zachowywał się po tym podgrzaniu.

C. Uczeń rozumie: Magnes przyciągnął spinacz, ale wzrost temperatury spowodował, że domeny puściły.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Opowiedz jak rozumiesz to, że domeny puściły.
- Ewo, a jak ty rozumiesz to co powiedziała Magda?
- Aha, mówisz, że podgrzanie ferromagnetyka spowodowało, że przestał nim być. To trafna myśl.

Uczeń:

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- Na początku domeny odwróciły się tak, żeby przyciągnąć się do magnesu, ale kiedy spinacz podgrzano, to te domeny znowu ustawiły się byle jak i dlatego nie mogły być przyciągane przez magnes.

Nauczyciel: Dzisiaj dowiedzieliśmy się czegoś o magnesach i ferromagnetykach. Powiedzcie mi własnymi słowami, czego się nauczyliście.

TUTORIAL – indywidualna praca ucznia z wirtualną nauczycielką

Każdy uczeń przystępuje do pracy z programem komputerowym. Uczniowie używają słuchawek, co umożliwia samodzielne dostosowanie tempa nauki do indywidualnych potrzeb.

PODSUMOWANIE

Nauczyciel: Spróbujmy teraz znaleźć jakieś przykłady z waszego codziennego życia, które będą potwierdzeniem poznanych dzisiaj zjawisk.

Uczniowie podają przykłady, a następnie nauczyciel uzupełnia przykłady uczniów lub modeluje dialog. Jest również czas na odesłanie uczniów do artykułów w miniSieciWWW (opcja dla uczniów gimnazjum).

GLOSARIUSZ – lista słów wprowadzonych w TUTORIALU w języku angielskim

chaotycznie	randomly
domena	domain
odpychać	repel
opółki	filings
przyciągać	attract